

Maria FILIPIAK
Cezary RITTER

BIBLIOGRAFIA ADNOTOWANA
WYPOWIEDZI JANA PAWŁA II
PODCZAS PIELGRZYMKI DO POLSKI W 1999 ROKU

Niniejsza bibliografia adnotowana obejmuje homilie, przemówienia i orędzia Jana Pawła II skierowane do Polaków podczas pielgrzymki do ojczyzny w 1999 roku. Stanowi uzupełnienie bibliografii obejmującej wszystkie poprzednie podróże apostołskie do Polski, która została opublikowana w: „Ethos” 11(1998) nr 1-2, s. 403-443.

W nawiasach kwadratowych, znajdujących się w poszczególnych notach, podany został numer w przemówieniu lub homilii, w którym poruszana jest określona tematyka. Brak takiego numeru oznacza, iż tekst nie posiada wewnętrznej numeracji.

1. *Przychodzę do was jako pielgrzym ze słowami wiary, nadziei i miłości* (Przemówienie powitalne na lotnisku, Gdańsk-Rębiechowo, 5 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 6-7*.

Pielgrzymka stanowi jakby przedłużenie poprzedniej z 1997 roku. Jej początek w Gdańsku wiąże ją z postacią św. Wojciecha, patrona diecezji, którego męczeństwo „stało się zacznem świętości” na polskiej ziemi. Odnowie świętości w Kościele służył Sobór Watykański II, a II Synod Plenarny Kościoła w Polsce ma aktualizować to zadanie. Temu służą również beatyfikacje i kanonizacja podczas obecnej pielgrzymki [2]. Gdańsk zapisał się w historii Europy i świata jako miejsce, w którym „dał się słyszeć głos sumień wołających o poszanowanie godności człowieka”. Z tego wołania zrodziła się nowa, wolna Polska [3].

2. *Męczeńska krew św. Wojciecha naszym dziedzictwem* (Homilia podczas Mszy świętej z okazji 1000-lecia kanonizacji św. Wojciecha, Sopot, 5 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 9-11.

Sprawując Najświętszą Ofiarę wspominamy tysięczną rocznicę kanonizacji św. Wojciecha [1]. Głód Boga i miłości wpisany jest w ludzką naturę, każdy człowiek jest dany i zadany innym ludziom. Należy o tym pamiętać w kontekście dramatycznych doświadczeń, których świadkiem w minionych dziesięcioleciach był Gdańsk. Ich sens streszcza się w zdaniu: „nie ma solidarności bez miłości” [3]. Na progu trzeciego tysiąclecia trzeba podjąć misję przekazaną przez św. Wojciecha [4].

* ORpol. – „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 20(1999).

3. *W nowe tysiąclecie z Księgą Ewangelii* (Homilia podczas Mszy świętej, Pelplin, 6 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 13-15.

Tysiąc lat trwa na tych ziemiach tradycja słuchania Słowa Bożego, wydała ona wielu świadków, wśród nich przed sześćdziesięciu laty kapłanów-męczenników [2]. U podstaw „chrześcijańskiego budowania leży słuchanie i wypełnianie słowa Chrystusa” [3]. Obecne pokolenie winno być „roztropnym budowniczym przyszłości”, odpowiedzialnym, aby słowa Chrystusa były przekazane przyszłym pokoleniom. Ewangelii nie może zabraknąć w żadnym polskim domu [4]. Pismo Święte należy zawsze odczytywać w kontekście Tradycji Kościoła [5]. Błogosławieni ci, którzy korzystają z posługi słowa [6].

4. *Szczęśliwi, którzy strzegą przykazań* (Homilia podczas nabożeństwa czerwcowego, Elbląg, 6 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 17-19.

W sercu Jezusa Bóg złożył wszystko, co chciał człowiekowi powiedzieć o swej miłości. Serce Jezusa jest źródłem życia, miłości i świętości [2]. Człowiek jest wezwany nie tylko do kontemplowania miłości Boga, ale do uczestnictwa w niej. Warunkiem miłości Boga jest zachowywanie przykazań Dekalogu, który jest zrębem moralności [3]. Grzech przeciwstawia się miłości Boga, odwraca od Niego serce człowieka. Należy podjąć wielki wysiłek, aby uwrażliwiać ludzkie sumienia [4].

5. *Ta, która uwierzyła* (Rozważanie przed poświęceniem sanktuarium Matki Bożej, Licheń, 7 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 21-22.

Sanktuarium Matki Bożej w Licheniu jest „wyrazem wiary i miłości do Maryi i Jej Syna” [2]. Maryja na wzór Abrahama uwierzyła w słowo Boga, dała przykład doskonałej wiary [3]. Niech wyprasza dla wszystkich wiarę żywą, mocną, dojrzałą, wyrastającą z modlitwy [4].

6. *Błogosławieni, którzy cierpią dla sprawiedliwości* (Homilia podczas Mszy świętej, Bydgoszcz, 7 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 23-25.

Na Kalwarii Ewangelia głoszona przez Chrystusa została poddana radykalnej próbie. Chrystus cierpiał prześladowanie dla sprawiedliwości [1]. W minionym stuleciu Bydgoszcz wielokrotnie naznaczona była znamieniem prześladowania dla sprawiedliwości [2]. XX wiek był czasem wielkiego martyrium, zwłaszcza w okresach panowania reżimów totalitarnych. Krew męczenników daje moce kolejnym pokoleniom chrześcijan [3]. Chrześcijanie są wezwani do dawania świadectwa Chrystusowi, z czym wiąże się gotowość ponoszenia „cierpień dla sprawiedliwości”. Męczeństwo jest najwyższą próbą człowieczeństwa. Byli jej poddawani wierzący na polskiej ziemi [4]. Do tych, którzy cierpieli dla sprawiedliwości, należy Królestwo Niebieskie [5].

7. *Odpowiedzialność ludzi nauki i kultury za prawdę* (Przemówienie do rektorów wyższych uczelni w Polsce, Toruń, 7 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 28-29.

„Diakonia Prawdy” ustanawia głęboką więź między Kościołem i światem nauki [1]. Uniwersytet w Toruniu dał wielu uczonych wiernych prawdzie [2]. Praca naukowa potrzebuje wartości fundamentalnej, nadającej jej sens. Tą wartością jest

miłość [3]. W kontekście odkryć naukowych nieraz dochodziło do konfliktu między rozumem i wiarą. Tymczasem są one sojusznikami [4]. Współcześnie, wobec rozpowszechnionego sceptycyzmu, agnostycyzmu, relatywizmu i nihilizmu, konieczne jest przywrócenie zaufania do rozumu i sensu szukania prawdy [5]. Rozwój nauki i techniki wymaga troski o sumienie moralne i odpowiedzialności za człowieka [6].

8. *Spółeczeństwa i narody potrzebują ludzi pokoju* (Homilia podczas beatyfikacji i nabożeństwa czerwcowego, Toruń, 7 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 30-32.

Pokój Chrystusa leczy zranione grzechem sumienia [2]. „Ludzie pokoju godni są imienia synów Bożych”. Człowiekiem pokoju był bł. Stefan Wincenty Frelichowski, kapłan i męczennik [3]. Pokój jest trwały, gdy jest zakorzeniony w wartościach moralnych, wymaga pracy wychowawczej [4], której patronem jest nowy błogosławiony [5].

9. *Ubodzy duchem to ludzie otwarci na wielkie sprawy Boże* (Homilia podczas Mszy świętej, Elk, 8 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 35-37.

Chrystus uzdalnia człowieka do bycia dla innych. Potrzebne jest dziś otwarcie na potrzeby bliźniego, zwłaszcza ludzi ubogich. Rozwój ekonomiczny kraju musi uwzględniać godność człowieka [3]. Dobra materialne winny służyć istotnym potrzebom człowieka [4].

10. *Bądźcie solą, która daje chrześcijański smak życiu* (Homilia podczas Mszy świętej, Siedlce, 10 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 41-43.

Lud Podlasia wielokrotnie dawał dowody wiary w Chrystusa [1]. Męczennicy z Pratulina oddali życie za jedność Kościoła [2]. Dziś potrzebne jest świadectwo wiary świeckich uczniów Chrystusa [3]. Takim świadectwem, możliwym dzięki krzyżowi Chrystusa, jest zwycięstwo nad grzechem i egoizmem w sobie samym [4].

11. *Wierzyć w Chrystusa znaczy pragnąć jedności Kościoła* (Przemówienie podczas nabożeństwa ekumenicznego, Drohiczyn, 10 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 45-47.

Chrystusowe przykazanie miłości jest „nowym zasiewem” w dziedzinie relacji międzyludzkich [2]. Wierzyć w Chrystusa znaczy pragnąć jedności Kościoła. Jedność ta została w ostatnim tysiącleciu bardzo osłabiona [3]. Miłość braterska wyznacza drogę do prawdziwego pojednania [4]. Jej wyrazem jest wspólna modlitwa o pojednanie [5].

12. *Razem tworzyć wspólne dobro Ojczyzny* (Przemówienie w Parlamencie RP, 11 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 52-55.

Obecny „kształt polskich przemian” jest owocem modlitwy i postawy ludzi sprzed dwudziestu lat [1]. Podstawą reform w państwie musi być respekt dla praw człowieka [2]. Historyczne doświadczenie Polski i dziedzictwo Solidarności winno w większym stopniu oddziaływać na pojmowanie polityki jako służby dobru wspólnemu [3-4]. Rodzina, życie ludzkie i wychowanie młodych winny być przedmiotem

szczególnej troski [5]. Proces jednoczenia Europy, obok aspektu politycznego i gospodarczego, posiada aspekt moralno-kulturowy [6]. Stolica Apostolska wspiera integrację Polski z Unią Europejską [7]. Wolność „dana” i „zadana” Polakom znajdzie swe spełnienie w miłości, czyli służbie ojczyźnie [8].

13. *Postuga jedności potrzebuje modlitwy* (Przemówienie podczas spotkania ze wspólnotą greckokatolicką, Warszawa, 11 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 55-57.

Wizyta jest wyrazem wolności, jaką od niedawna cieszy się Kościół greckokatolicki [1], który wcześniej poddany był wielu cierpieniom, wydając wielu męczenników [2]. Wśród nich byli bazylianie [3]. Współcześnie powołaniem zgromadzenia jest kultywowanie tradycji wschodniego chrześcijaństwa, posługa dla jedności Kościoła, modlitwa i świadectwo [4-5].

14. *Służcie Ewangelii Chrystusa, aby nieść nadzieję światu* (Orędzie do Konferencji Episkopatu Polski, 11 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 58-60.

Obecna pielgrzymka w wigilię Wielkiego Jubileuszu, związana z 1000-leciem ustanowienia struktur kościelnych w Polsce [1], jest ukoronowaniem dotychczasowych pielgrzymek [2]. Podstawą misji Kościoła jest prawda o miłości Boga; „Kazanie na Górze jest programem dla całego Kościoła” [3]. Święci i błogosławieni są tego czytelnym znakiem [4]. Źródłem odnowy Kościoła jest słowo Boże [5]. Obowiązkiem pasterzy jest „troska o przekazywanie depozytu wiary” [6]. Przed Kościołem w Polsce stoi zadanie realizacji zaleceń II Synodu Plenarnego [7]. Nowa sytuacja wymaga zaangażowania wierzących w kulturę i życie społeczne [8]. Troski wymaga formacja kapłanów, wychowanie młodzieży, wspomaganie rodziny [9], posługa najuboższym [10].

15. *Jesteśmy wszyscy współodpowiedzialni za Kościół* (Homilia podczas Liturgii Słowa na zakończenie Synodu Plenarnego, Warszawa 11 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 61-62.

Praktyka Synodów jest głęboko zakorzeniona w Kościele w Polsce [2]. II Synod Plenarny jest wypełnieniem wskazań Vaticanum II [3]. Odnowa Kościoła wymaga uczestnictwa wszystkich w jego życiu oraz dynamizmu apostolskiego [4]. Wdzięczność wobec wielu osób zaangażowanych w prace Synodu [5] łączy się z zawierzeniem jego owoców Bożej Opatrzności [6].

16. *Umocnieni prawdą, budujemy lepszy świat* (Przemówienie z okazji poświęcenia Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 11 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 63-64.

Biblioteka, w której gromadzone są owoce ludzkiego umysłu, jest świątynią „twórczego ducha ludzkiego” stworzonego na podobieństwo Boga-Stwórcy. Ta prawda stanowi źródło chrześcijańskiego wkładu w rozwój nauki i kultury.

17. *Tylko czyste serce może w pełni miłować Boga* (Homilia podczas Mszy świętej, Sandomierz, 12 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 65-67.

Kościół sandomierski jest „wielką księgą wiary naszych przodków” i ludzi nam współczesnych [1]. Człowiek szuka Boga, ponieważ tylko w nim znajduje spełnienie swojego dążenia do prawdy. Czyste serce przysposabia do poznania Boga [2]. Cywilizacja śmierci niszczy czystość serca przez podważanie cnoty czystości. Rozwiązłość jest zaprzeczeniem miłości i wolności [3]. Człowiek „z bólem serca” uczy się prawdziwej miłości zakorzenionej w Bogu [4].

18. *Piękno tej ziemi woła o zachowanie jej dla przyszłych pokoleń* (Homilia podczas Liturgii Słowa, Zamość, 12 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 70-72.

Nawiedzenie Elżbiety przez Maryję objawiło obecność Słowa Wcielonego w życiu człowieka [1-2]. Biblijny opis stworzenia ma dopełnienie w tajemnicy wcielenia, przez które dokonało się odkupienie świata i człowieka. Człowiek winien respektować porządek stworzenia, zwłaszcza życie drugiego człowieka, bo odzwierciedla on zamysł Stwórcy [3]. Środowisko przyrodnicze jest wielkim dobrem, które trzeba zachować dla przyszłych pokoleń [4]. Należy oddać szacunek ludziom pracującym na roli, a dotyczące ich problemy rozwiązywać w duchu sprawiedliwości [5].

19. *Świadkowie żywej wiary, niezachwianej nadziei i ofiarnej miłości* (Homilia podczas Mszy świętej beatyfikacyjnej, Warszawa, 13 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 74-76.

Wielkie przemiany ostatnich lat należy odczytywać jako odpowiedź Ducha Świętego na wołanie o odnowę tej ziemi [1]. Polska winna dziś być miejscem świadczenia czynnego miłosierdzia dzięki wierze w zmartwychwstanie [2]. Bł. Regina Protmann i bł. Edmund Bojanowski swoją pokorną służbą oraz 108 męczenników ofiarą swojego życia złożyli takie świadectwo [3-5].

20. *Wypraszaaj, Maryjo, Twojemu ludowi łaskę świętości* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 13 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 76-77.

Z Maryją dziękujemy Bogu za wyniesionych na ołtarze świadków Jego obecności w życiu człowieka. Niech ich świadectwo będzie oparciem dla obecnego pokolenia chrześcijan, skłaniając do bezinteresownej służby bliźnim.

21. *Służcie wielkiemu dziełu zbliżania ludzi do siebie* (Przemówienie podczas spotkania z pracownikami LOT-u, Warszawa, 13 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 83.

Pracownicy LOT-u reprezentują Polskę i jej kulturę w świecie, służą wzajemnemu zbliżaniu ludzi do siebie.

22. *Tym, którzy przyjdą po nas, przekazujemy Ewangelię i Eucharystię* (Homilia podczas Mszy świętej, Warszawa-Praga, 13 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 85-87.

Diecezja warszawsko-praska ma obowiązek podtrzymywania pamięci o Cudzie nad Wisłą [1]. W Wieczerniku Chrystus zostawił apostołom sakramentalny znak swojej miłości, którą ostatecznie wyraził na krzyżu [2]. Kościół od początku umacniał się Eucharystią, będącą źródłem miłości i jedności. Uczestnictwo we Mszy św. umac-

nia więź w rodzinach, Eucharystia jest „racją bytu Sakramentu Kapłaństwa” [3]. Dzięki Eucharystii Kościół w ciągu wieków pozostaje sobą [4].

23. *Pomagajmy młodym budować fundament pod ich przyszłe życie* (Homilia podczas Mszy świętej, Łowicz, 14 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 89-91.

Ziemia łowicka od czasów piastowskich jest bogata tradycją chrześcijańską [1]. Każde życie ludzkie jest święte, dla jego podtrzymania Bóg powołał instytucję rodziny. Rodzina jest powołana do wychowania swoich dzieci [2]. Potrzebuje w tym pomocy ze strony państwa i Kościoła. Ważną rolę pełni tu szkoła i nauczanie religii [3]. Dzieci winny miłować swych rodziców mając w nich najbliższych przyjaciół. Chrystus oczekuje miłości i świadectwa młodych [4], jest Nauczycielem, który wie, „co kryje się we wnętrzu każdego serca” [5].

24. *Świat pracy potrzebuje ludzi prawego sumienia* (Homilia podczas Liturgii Słowa, Sosnowiec, 14 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 93-95.

Minione czasy były trudne dla tych, którzy wyznawali wiarę w Chrystusa i Kościół. Trzeba być wdzięcznym Bogu za obecne zmiany [1]. W procesie pracy człowiek jest twórcą, a nie narzędziem produkcji, dlatego nie wolno w imię praw rynku zapominać o prawach człowieka. Aby praca była dla człowieka błogosławieństwem potrzebny jest w tej dziedzinie prawy osąd sumienia [2]. Rozwój ekonomiczny winien zmierzać w kierunku zapewnienia pracy wszystkim [3]. Człowiek potrzebuje świadectwa o Bożej obecności. Kościół musi być świadomy zagrożeń dla godności człowieka [4], podejmować działalność charytatywną i edukacyjną, zwłaszcza oświecania sumień [5].

25. *W duchu wdzięczności i odpowiedzialności za owocowanie wiary* (Homilia odczytana przez kard. Franciszka Macharskiego podczas Mszy świętej, Kraków, 15 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 97-100.

Kiedy cały Kościół dziękuje Bogu za dwa tysiące lat swego istnienia, Kościół krakowski dziękuje za własne tysiąclecie [1]. U jego początków stoją postaci św. Wojciecha i św. Stanisława [2]. Kościół przez wieki wrósł w dzieje Krakowa, jego kulturę, naukę, życie społeczne [3]. Dał świętych i wielkie postaci, dzięki którym stał się „niepowtarzalnym urzeczywistnieniem przedwiecznego zamierzenia Ojca” [4]. W ostatnim stuleciu przetrwał wojny i totalitaryzmy. Jest wezwany, aby to dziedzictwo pomnażać dla zbawienia współczesnego człowieka, w obliczu wyzwań nowego tysiąclecia [5].

26. *Pozostańcie wierni Bogu, który jest miłością* (Homilia odczytana podczas Nieszporów przez nuncjusza apostolskiego abpa Józefa Kowalczyka, Gliwice, 15 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 103-104.

Bóg, który jest miłością domaga się od człowieka wierności przykazaniom i powołaniu, jakie człowiek otrzymał od Boga [2]. Wierność ta stanowi odpowiedź ze strony człowieka, której wiele dowodów złożono na Śląsku [3]. To doświadczenie trzeba zachować także w obliczu wielu trudności dnia codziennego [4].

27. *Nie lękajcie się być świętymi* (Homilia podczas Mszy świętej kanonizacyjnej, Stary Sącz, 16 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 107-109.

Świętość księżnej Kingi oparła się przemijaniu [1]. Wyniesione z domu świadectwo świętości, trafiło w Polsce na dobry grunt [3]. Również dziś potrzebne jest świadectwo i tworzenie środowisk świętości. Powołane są do tego rodziny, a nowe tysiąclecie winno być erą ludzi świętych [4]. Wybór dziewictwa przez św. Kingę przypomina, że także wartość miłości małżeńskiej w żadnych warunkach nie może być poddawana w wątpliwość [5]. Świętość Kingi wyrażała się w czynach miłości [6].

28. *Po synowsku całuję próg domu rodzinnego* (Homilia podczas Liturgii Słowa, Wadowice, 16 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 113-115.

Wizyta w Wadowicach jest jak powrót w rodzinne progi [1]: domu rodzinnego i domu Bożego [2]. Nikt tak, jak Maryja nie został wprowadzony w życie Świętej Trójcy; jest Ona przewodniczką w wierze, nadziei i miłości [3]. Pod wizerunkiem Maryi Nieustającej Pomocy Wadowiczanie modlą się za Papieża i Kościół [4].

29. *Stąd czerpię siłę i natchnienie* (Homilia podczas Mszy świętej w katedrze na Wawelu, Kraków, 16 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 118.

Katedra wawelska kryje w sobie dzieje miłości, która „życie dla braci czyni darem dla Chrystusa”. Dzieje te zapoczątkowało męczeństwo św. Stanisława Biskupa, ich przejawem była działalność św. Alberta. W nich zakorzenione jest życie indywidualne i wspólnotowe wiernych Kościoła krakowskiego.

30. *Zawierzam Pani Jasnogórskiej siebie samego, Kościół i rodaków* (Rozważanie podczas spotkania z pielgrzymami na Jasnej Górze, Częstochowa, 17 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 120.

Na szlaku papieskiej pielgrzymki nie mogło zabraknąć Jasnej Góry, dokąd pielgrzymują Polacy, aby Maryi powierzać swoje życie i sprawy narodu [1-2]. Również Papież zawierza Maryi siebie, Kościół, wszystkich rodaków i dziękuje za opiekę na szlaku pielgrzymki [3].

31. *Ojczyzno moja, ziemio umiłowana, bądź błogosławiona* (Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach, Kraków, 17 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 122-123.

Pielgrzymka służyła temu, aby duch Bożych błogosławieństw „zaowocował pomyslnością wszystkich” [1]. Nawiązywała do tysiąclecia istnienia Kościoła w Polsce oraz zakończenia II Synodu Plenarnego, towarzyszyli jej nowi święci i błogosławieni [2]. Duże znaczenie miało spotkanie w Parlamencie; w nowe tysiąclecie Polska winna wejść jako państwo silne politycznie i gospodarczo oraz „umocnione duchem miłości” społecznej [3]. Za jej przebieg wszystkim należą się podziękowania: władzom świeckim [4] i Kościołowi, wszystkim, którzy towarzyszyli modlitwą i cierpieniem oraz młodzieży [5]. Stanowiła ona przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu [6].

32. *Oddajmy wspólnie chwałę Bogu za te dni łaski* (Audiencja generalna po podróży do Polski, Watykan, 23 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 126-127.

Pielgrzymka przebiegała pod hasłem „Bóg jest miłością”, związana była z rocznicami kościelnymi i współczesnością Kościoła. Wszystkim należy się wdzięczność za jej pomyślny przebieg [1]. Motyw ewangelicznych błogosławieństw towarzyszył jej kolejnym etapom, kanonizacjom i beatyfikacjom [2]. Towarzystwo jej nabożeństwo do Serca Jezusa i miłość do Maryi [3]. Wdzięczność za dotychczasowe przemiany łączy się z modlitwą o ich właściwy dalszy kierunek. Duże znaczenie miały spotkania z uczonymi, wspomnienie Cudu nad Wisłą i apele w obronie najsłabszych w społeczeństwie [4]. Ewangelizacja i ekumenizm stanowią wielkie zadania dla Kościoła w Polsce [5], za który dziękujemy Bogu [6].